

Səadət Şıxıyeva:

“Nizami İli” klassik irsimizə, milli ədəbiyyatımıza və mədəniyyətimizə göstərilən qayğının təzahürüdür

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 2021-ci ili “Nizami İli” elan etməsi klassik ədəbi irsimizə, milli ədəbiyyatımızın və mədəniyyətimizin görkəmli simalarının tanınmasına müstəqil Azərbaycan dövlətinin göstərdiyi xüsusi diqqətin və böyük qayğının əməli ifadəsidir. Bu, həm də Prezident İlham Əliyevin Azərbaycan tarixinə, mədəniyyətinə və ədəbiyyatına, adlı-sanlı ədəbi-tarixi şəxsiyyətlərimizə yenidən qayıdış istiqamətində apardığı ardıcıl siyasətin növbəti təzahürüdür.

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Səadət Şıxıyeva ilə söhbətimiz də elə 2021-ci ilin “Nizami İli” elan olunması ilə əlaqədardır.

- Səadət xanım, cənab Prezident İlham Əliyev tərəfindən 2021-ci ilin “Nizami İli” elan edilməsini klassik ədəbi irsimizə, milli ədəbiyyatımıza və mədəniyyətimizə göstərilən qayğının təzahürü kimi qəbul etmək olarmı?

- Şübhəsiz. Ölkə Prezidenti İlham Əliyevin periodik olaraq müvafiq illəri görkəmli şairlərimizin adına bağlaması təqdirəlayiq bir ənənədir. 2019-cu ilin İmadəddin Nəsimi, 2021-ci ilin isə Nizami Gəncəvinin adı ilə bağlanması uzun illərdən bəri klassik irsin araşdırılması ilə məşğul olan bir tədqiqatçı kimi mənə də çox sevidir. Bu, həmin şairlərimizin ümumiyyətlə, bütün bəşər övladına miras qoyub getdiyi fikri xəzinəyə sədaqət və hörmətimizi ifadə edir. Bu addımlar həmin görkəmli şəxsiyyətlərin mənəvi-əxlaqi dəyərlər daşıyıcısı olan ədəbi mirasının necə bir sərvət olduğunu aşkar çıxarmaq və digərlərinə də nümayiş etdirmək imkanı verir. Mən öncələr də müsahibə və məqalələrimdə yeri gəldikcə klassik ədəbiyyatın strateji əhəmiyyətli sahələrdən olduğunu qeyd etmişəm. Bu, bizim tarixi keçmişimiz və gələcəyimiz arasında fikri körpü qurmağa imkan verən, ümumbəşəri bədii düşüncəyə istiqamətverici gücümüz və öncüllüyümüzü göstərməyə şərait yaradan bir sahədir. Buna görə də hər zaman diqqət mərkəzində olması mühümdür.

- “Nizami İli”ndən nələr gözləyirik? Hansı işlər görülməlidir?

- Zənnimcə, bu kimi sahələrin çevik, səmərəli və məhsuldar işləməsi üçün seçmə mütəxəssislərin cəmləşdiyi elmi araşdırma mərkəzləri yaradılmalıdır. Nizami Gəncəvinin həqiqi dəyərini alması üçün onun haqqında beynəlxalq elmi səviyyəyə çıxıb biləcək əsərlərin sayına diqqət edilməlidir.

Qeyd etməliyəm ki, Azərbaycan nizamişünaslarından Rüstəm Əliyev, Qəzənfər Əliyev, Xəlil Yusifli, Qulamhüseyn Bəqdeli, Xəlil Hüseynov, Çingiz Sasani, Qasım Cahani, Nüşabə Araslı, Mənzərə Məmmədova, Mehdi Kazimov və digərləri Nizamının ədəbi şəxsiyyətinin müxtəlif cəhətlərini ciddi şəkildə araşdırıblar və həmin tədqiqatlar bu gün də öz dəyərini saxlayır. Xüsusilə Nizami Gəncəvi yaradıcılığı 1979-cu ildə ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin xüsusi Sərəncamı ilə diqqət mərkəzinə çəkiləndən sonra onun haqqında çox sayda araşdırmalar aparıldı. Amma sovet dövrü araşdırmaları həm də tədqiqatçını ideoloji baxımdan çərçivəyə saldığı üçün bu gün həmin əsərlərin bir qisminin təkrar nəşrində bəzi mülahizə və təhrifləri geniş açıqlamağa ehtiyac olduğunu da etiraf etməliyik. Məsələn, “Yeddi gözəl” əsərində Səqləb ölkəsinin qızının niyə bəzən slavyan, bəzən rus ki-

mi təqdimi ciddi araşdırmaya möhtacdır.

- Səadət xanım, necə düşüncünüz, “Nizami İli” şairin həyat və yaradıcılığını sovet ideologiyasından ayrı bütün istiqamətlər üzrə yeni təfəkkür əsasında tədqiq və təhlil etməyə geniş imkan yarada bilərmiz?

- Nizami Gəncəvinin sovet dövründə Renessans dövrünün şairi kimi öyrənilməsi, şairin əsərlərinin sosioloji təhlilinin aparıcı mövqedə olması, onun müxtəlif ideoloji sistemlərlə bağlanılması ənənələrinə son verilməsi, şair öz dövrünün dili və düşüncəsi ilə danışdırılmalı və qəbul edilməlidir. Dahi şairin müxtəlif dini, ədəbi və mədəni düşüncə qatlarını ehtiva edən əsərləri tarixi zəmininə uyğun biçimdə öyrənilməli və tanınmalıdır. Onu hər dəfə bir ideoloji sistemin təbliğatçısına çevirmək kimi populist cəhdlər ciddi elmi düşüncənin məhsulu sayıla bilməz və sovet ideologiyasının şəkli dəyişmiş təzahüründən başqa bir şey deyil. Şairin nisbəsi, milli kimliyi, ailə üzvləri, dini və məzhəbi mənsubiyyəti, əsərlərinin həqiqi və hər zaman eyni tərəvətdə olan bədii dəyəri yenidən, lakin emosiyaya qapılmadan, obyektiv dəyərləndirilməlidir. Bu gün Nizamiden bəhs edilərkən daha çox emosional yanaşma və subyektiv dəyərləndirmələr müşahidə olunur. Bu kimi baxış bucaqları ilə Nizamini dünyaya elmi fikrinə Azərbaycan şairi kimi təqdim etmək mümkünsüzdür. Elmi düşüncəmizi dünyaya inteqrasiya etmək istəyiriksə, hər şeydən öncə obyektiv olmalı, fərdilliyi ədəbi miras tarixindəki aparıcı mövqeyimizi də əsaslandırmalıyıq. Nizami Gəncəvi fars dilində yaratdığı poetik irs ilə tək şərqinin deyil, qərblinin də bədii düşüncəsini istiqamətləndirmiş, yeni-yeni əsərlərin yaranmasında ideya sələfi olmuşdur. Bu mənada onun ədəbi şəxsiyyətinə sahib çıxmaqla Azərbaycanın siyasi, dini, fəlsəfi düşüncə tarixi və təbii ki, ədəbiyyat tarixindəki yerini də təbliğ və təlqin etmək mümkündür.

- “Nizami İli” ilə bağlı arzularınızı bilmək maraqlı olardı...

- Bu il Nizami Gəncəvinin adına görülməli işlər sırasında şairin əsərlərini tərcümə deyil, orijinal əsasnda araşdıran tədqiqatçıların elmi məhsulunu görmək istərdim. Çünki poetik və sətiri tərcümə hər zaman şairin söz və düşüncə səviyyəsini açıqlamaq üçün yetərli olmur. Nizamının farsca böyük-həcmli irsinin yeni elmi-tənqidi mətninə, həmin mətnlərin çoxcildli sözlüyünün hazırlanmasına, onun fikir dünyasının təftiş, “redaktə” və təhrif olunmadan öyrənilməsinə böyük ehtiyac vardır. Bu saydığımız problemlərin həlli, məlum olduğu kimi, bir ildə mümkün deyildir. Amma bu ilin “Nizami İli” elan olunması ölkəmizdə onun şəxsiyyətinə diqqəti artıracaq, Azərbaycan xalqının nəzərləri sahib olduğu söz-fikir nəhənginin şəxsiyyətinə yönələcək, bu əsasda öz milli kimliyinə hörməti artıracaqdır. Onunla eyni bir millətə mənsub olma, həqiqətən, izahı sözlərə sığmayacaq qədər qürurvericidir və il ərzində aparılacaq təbliğatlarda bu məqam da vurğulanmalıdır. Xaricilər üçün təbliğatda Nizami və Azərbaycan bağlılığı vurğulandığı kimi, Azərbaycanda da Nizami və milli kimlik məsələsi önə çəkilməlidir.

- Səadət xanım, Nizami Gəncəvinin dünyaya Azərbaycan şairi kimi tanınması istiqamətində hansı işlər görülməlidir?

- Nizami Gəncəvi ilə bağlı görülməli işlər çoxdur: onun yeni əlyazma nüsxələri əsasında elmi-tənqidi mətni hazırlanmalı, ədəbi nüfuz dairəsinin yeni hüduqları müəyyənləşməli, Nizamının Qərb dünyası ədəbiyyatına təsiri təfərrüatı araşdırılmalı, Nizamının türk və fars dillərindəki divan ədəbiyyatında yeri dəyərləndirilməlidir. Amma artıq qeyd etdiyimiz kimi, bütün bunların bir il ərzində gerçəkləşdirilməsi mümkün deyildir. Bu il daha çox Nizamının dünyada Azərbaycan şairi kimi öyrənilməsi və tanınması, Azərbaycanda isə mərkəzləşdirilmiş elmi dairələrdə fundamental araşdırmalar üçün bünövrələrin qoyulması, prioritet mövzuların müəyyənləşməsi, boşluq və uğurların dəyərləndirilməsi istiqamətində müzakirələrin təşkilini düşünmək olar. Qənaətimcə, “Nizami İli”ndə təşkilati işlər problemləri bütün həqiqəti ilə görənlər tərəfindən idarə olunarsa, dəyərli nəticələr əldə oluna bilər. Yoxsa ki, bolşevizm düşüncəsi ilə çoxluq və kəmiyyət dalınca qaçmaq “Nəsimi İli”ndə olduğu kimi, həvəskar, diletant, qərəzli, iddialı, populist şəxslərin meydan suladığı bir ilə bizi qarşı-qarşıya qoyar. “Nəsimi İli” boyunca qarşılaşdığım və müşahidə etdiyim problemlər belə bir qənaətə gəlməyə əsas verdi ki, Nizami, Nəsimi, Füzuli kimi şəxsiyyətlərin xüsusi mərkəzlərdə sistemli və ardıcıl şəkildə öyrənilməsinə böyük ehtiyac var. Ümid edərəm ki, nəhayət, bu kimi məsələlər də nəzərə alınacaq, Azərbaycan elminin mühüm sahələrindən olan nəsimişünaslıq, füzulüşünaslıq, nizamişünaslıq kimi mühüm sahələrə aid araşdırmaların beynəlxalq standartlara cavab verən səviyyəyə çatdırılmasına münbit şərait yaradılacaq, bu işlər yeri gəldikcə xarici mütəxəssislərlə birgə əməkdaşlıqla gerçəkləşdiriləcəkdir.

Nigar Orucova,
“İki sahil”